

Nr 418.

Av herr **Ståhl m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 183, angående anslag till stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter m. m.*

I Kungl. Maj:ts proposition nr 183 angående anslag till stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter m. m. föreslås utvidgade stipendiemöjligheter för studiebegåvade ungdomar såväl från landsbygden som från skolorter.

Av det förslagsanslag på 4 500 000 kronor, som i propositionen föreslås till stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter, äro 2 miljoner kronor avsedda att utgå utan behovsprövning såsom grundstipendier på 500 kronor per elev och läsår till landsbygdsungdom för inackordering, dagliga resor och frukostmål. Högst 2,5 miljoner kronor föreslås till behovsprövade stipendier på högst 540 kronor per elev och läsår. Dessa behovsprövade stipendier skola stå till förfogande för icke endast obemedlade studielämpliga lärjungar från landsbygden utan även för lärjungar med hemvist på skolorten.

Departementschefen uttalar i anslutning till sin tillstyrkan av 1940 års skolutredningsförslag i fråga om dessa stipendier, att stipendiesystemet blir klarare och enklare i tillämpningen genom de i propositionen föreslagna normerna.

Emellertid synes man i de ingivna yttrandena och i själva propositionen ha förbisett det motsatsförhållande, som kommer att uppstå mellan de elever, som tilldelas dessa stipendier, och de elever, som tillerkännas stipendier för genomgång av korrespondensrealskolorna på landsbygden. Medan de förra enligt propositionen skulle kunna erhålla dels stipendier utan behovsprövning på 500 kronor per läsår (landsbygdsbarn) och dels stipendier efter behovsprövning på 540 kronor per läsår (landsbygds- och skolortsbarn), står endast ett begränsat antal stipendier efter behovsprövning på omkring 300 kronor per läsår till förfogande för landsbygdselever i korrespondensrealskolorna.

Det är att vänta, att föräldrar och målsmän till elever i korrespondensskolorna komma att finna, att deras icke obetydliga ekonomiska uppoffringar och deras initiativ för att bereda sina barn högre skolutbildning på själva hemorten rönt föga erkännande av statsmakterna, om deras barn skulle komma i sämre situation i avseende på stipendiemöjligheter än lärjungar i skolorterna, som skulle komma att erhålla väsentligt högre stipendier.

Motivet till inrättandet av dessa landsbygdens korrespondensrealskolor behöver här säkerligen icke närmare utvecklas. Emellertid bör framhållas, att ett väsentligt skäl för dessa skolors tillkomst var den naturliga och befogade önskan att få behålla barnen i hemmet och i hemorten så länge som möjligt under studietiden. Detta så mycket mer, som de barn det här gäller i allmänhet befinna sig i en ålder, då deras uppfostran och karaktärsdanning bör ledas av föräldrarna. Bekant är, att föräldrar och målsmän vid dessa skolor i en skrivelse till departementschefen understrukt dylika synpunkter. Efter avslutad utbildning söka de sig i stor utsträckning arbetsanställningar i annan miljö, och härigenom går en stor del av landsbygdens kanske mest begåvade ungdom förlorad för den egna hembygden, där den skulle ha kunnat göra en betydelsefull insats på olika områden.

Om landsbygdsungdomens utbildning huvudsakligen kunde förläggas till hembygdens miljö, skulle de unga starkare knytas till denna, och deras intresse för hembygden och dess arbetsliv och förhållanden skulle icke komma att försvagas genom den dagliga beröringen med livet på tätorter. Så ha landsbygdens företrädare resonerat, och deras önskemål ha realiserats i korrespondensrealskolor på många platser i vårt land. Dessa äro belägna i elevernas hembygd, och värdet av detta förhållande har understrukits i uttalanden, som gjorts av erfarna kommunalmän, pedagoger, föräldrar och målsmän och i olika sammanhang även av 1940 års skolutredning. Under den tid, skolorna varit i verksamhet, ha de vid deras startande uttalade förhoppningarna infriats. För de bygder, där de verkat, ha de blivit kulturinstitutioner, som dragit ungdomens intresse till allvarligt syftande studiearbete och kunnat hävda landsbygdsungdomens likavärde med tätorternas i avseende på intellektuell standard och möjligheter att utveckla denna. Examensresultaten från dessa skolor ha också mer än väl motsvarat även högt ställda förväntningar.

Ett bifall till propositionen i dess nuvarande form skulle, anse vi, snarast stimulera flykten från landsbygden, en företeelse som statsmakterna på grund av dess sociala vådor eljest sökt bekämpa. Departementschefen anför, att de föreslagna nya grunderna för utgående av stipendier till landsbygdens ungdom höra kunna medföra en viss begränsning särskilt av korrespondensinstitutens realskolor på landsbygden, men om detta uttalande skall tolkas så, och de nya normerna skola få den effekten, att landsbygdsungdomen på de platser, där nu realskoleutbildning finnes på hemorten, skall stimuleras att söka sig till städerna och de stora tätorternas skolor, med därav följande urbanisering, är det tvivel underkastat om utformningen av stipendienormerna fått den lyckligaste lösningen.

Alldeles oavsett, huruvida dessa skolor drivas av enskilda korrespondensinstitut eller icke, bör omsorgen om eleverna vara riktlinjen för ett beslut i fråga om de nya stipendienormerna. Det får därför anses vara en billig

begäran, att samma stipendiebelopp, som efter behovsprövning kan tillfalla läroverks- och realskolelever bosatta på skolorten, också bör kunna tilldelas elever i korrespondensrealskolor, detta desto mer, som de senares skolgång på grund av små klasser, vissa stora gemensamma kostnader, som lön åt studieledare m. m., är avsevärt kostsammare än elevernas i de allmänna realskolorna och läroverken. Rent principiellt böra dessa landsbygdselever i bygdernas egna korrespondensrealskolor icke lämnas utanför de vidgade förmåner, som kunna tillfalla landsbygds- och stadslärjungar i de allmänna högre skolorna.

På grund av vad vi här anfört tillåta vi oss hemställa,

att riksdagen måtte besluta, att, vid fastställandet av normer för stipendier till elever i högre icke obligatoriska skolor, elever vid landsbygdens korrespondensrealskolor jämföras med elever vid allmänna högre skolor i fråga om rätt till statliga studiestipendier.

Stockholm den 20 mars 1946.

M. Ståhl.

Per Svensson
i Stenkyrka.

K. G. Viklund.

James I. A. Dickson.
